

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 2

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 598 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 29-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Ilm-fanga baxshida umr Baxtiyor Islamov	8
Kichik biznesni rivojlantirishda “yashil” iqtisodiyotni keng tatbiq qilishning ahamiyati Gulnora Abdurahmonova Kalandarovna, Sanjar Baxodirovich G’oipnazarov	10
Brand Capital as a Determinant of Institutional Prestige and Student Choice in the Higher Education System ... Zufarova Nozima Gulamiddinovna	16
Inson va atrof-muhit dialektikasi: nomutanosiblik ko’rsatkichlari va ekologik muammolar Butaboyev Maxammadjon Tuychiyevich, Maxmudov Nosir Maxmudovich	24
Yashil budjetlashtirish va uni O’zbekistonda joriy etish istiqbollari Meyliev Obid Raxmatullayevich, Gofurova Kamola Xayrulla qizi	30
Iqtisodiyotda ta’lim va fan integratsiyasining asosiy yo’nalishlari Yormatov Ilmidin Toshmatovich	35
Transport vositalari va yo’llar turizm transport infratuzilmasini rivojlantirishning muhim omilidir Agzamov Shaxboz Akmalovich	39
Bank xizmatlarini raqamlashtirish orqali samaradorligini oshirish A. X. Salamov	44
Biznes-reja baliqchilik xo’jaligi rivojlanishi uchun asos sifatida Dosmurotova Shaxista Kengashovna	48
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog’liqligi Axmediyeva Aliya Toxtarovna	55
Turizmni rivojlantirish imkoniyatlari Ziyadullayev Ilhom Narkabilovich	63
Tijorat banklari depozit operatsiyalari samaradorligini oshirish muammolari va ularni bartaraf etish yo’llari Shamsiyev Nodir Muratovich	67
Hududlarni rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarning samaradorligini oshirish masalalari Shagazatov Oybek bahodirovich	72
Hududlar biznes muhitini rivojlantirish va samarali boshqarish yo’nalishlari Davlatov Sanjar Abdimannonovich	76
Ijtimoiy rivojlanish xulq-atvor paradigmasida yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini tartibga solishning nazariy asoslari Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	80
Korxonalar innovatsion faoliyatida raqamli transformsiyaning muhim yo’nalishlari Yuldasheva Kamola Miraliyevna	84
O’zbekistonda agroturizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish (Buxoro viloyati misolida) Yoriyeva Farangiz Murodillayevna	89
Innovatsion tadbirkorlik muhitini kompleks baholashda xalqaro tashkilotlar tajribasi Nazarova Umida Avazovna	94
Turizm faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish samaradorligini oshirishning ayrim usullari Mirzaxodjayev Alisher Botirovich	98
Globallashtirish sharoitida transchegaraviy suv resurslardan samarali foydalanishni boshqirish Mirzayev Musurmon Umidullayevich	103
Surxondaro viloyati iqtisodiyotida kichik biznes va tadbirkorlikning o’rni va ahamiyati Fayziyeva Aziza Azamat qizi	108
Ta’lim muassasalarida xarajatlarni moliyaviy nazorat etishning samaradorligi tahlili Eshonqulov Davlatjon Rajabboyevich	113
Ta’minot zanjirini boshqarishda transport logistikasi usullarini takomillashtirish Zoxidova Nazokat Berdimurot qizi	119
Blokcheyn texnologiyasida xavfsizlik masalalari Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	123
Развитие цифровой трансформации банковского сектора Республики Узбекистан Абдурахманова Матлуба Махаммадиновна	129

Asosiy fondlarni hisoblash va baholash usullarini takomillashtirish istiqbollari.....	135
Rixsimbayev Odiljon Qobiljonovich	
Marketingda tovar harakati tizimini optimallashtirish va modellashtirish	141
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Kamola Abdujabborovna Pardayeva	
Iqtisodiy rivojlanish uchun strategik taqsimlash strategiyalari:	
Investitsion Fond Portfellarning qiyosiy tahlili.....	148
Sultonboeva Munira bahodirovna	
Soliq munosabatlarining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati: ilmiy-nazariy qarashlar.....	154
Axrorov Zarif Oripovich, Saidmurodov Feruz Sodiqjon o'g'li	
Взаимосвязь инвестиционной стратегии с оценкой эффективности инвестиционного проекта	159
С. С. Алиева, А. Назаров	
Erkin iqtisodiy zonalarning faoliyati va boshqaruv mexanizmini takomillashtirish.....	167
Sheraliyeva Saida Azatovna	
Xizmat safari xarajatlari hisobining huquqiy asoslari	170
Ergashev Sarvar Xudoynazarovich	
Инклюзивное образование и его особенности.....	175
Зайнутдинова Умида Джалоловна	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	179
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Mamlakatda soliq qarzdorligi vujudga kelishining asosiy sabablari va ularni qisqartirish yo'llari.....	184
Hakimov Ulug'bek Furqat o'g'li	
Mulk qiymatini baholash tushunchasi, baholash obyektlari, baholanadigan qiymat turlari.....	188
Izbosarov Boburjon Bahriddinovich, Yoqubboyev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta xizmatlarining zamonaviy transformatsiyasi.....	193
G. Adilova	
Biznes subyektlarida samaradorlik masalalarini o'yinlar nazariyasi usuli bilan baholash.....	197
Mardiyev Nurali	
Yengil sanoatda "lean production" konsepsiyasini tatbiq etishning amaliy jihatlar.....	203
Yaxyayeva Inobat Karimovna	
Soliq salohiyatini baholash usullari va ularning tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga ta'siri tahlili	207
Borotov Sharofiddin Jumaqul o'g'li	
Ko'chmas mulk bozorini baholashning institutsional asoslari	213
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm xizmatlarini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	221
Amriyeva Shaxzoda Shuxratovna	
O'zbekistonning bank-moliya tizimi hamda unda Islom moliyasi	
instrumentlarini jalb etishdagi joriy tendensiyalar	226
Eshimov Alisher Dasmurodovich	
Tashqi savdoda notarif usullarni qo'llashning iqtisodiy oqibatlarini aniqlash	
metodologiyasi (rivojlangan davlatlar tajribasi).....	234
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Reklama xizmatlari va uning subyektlar samaradorligini oshirishdagi imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Ijtimoiy siyosatni amalga oshirishda sog'liqni saqlash tizimini moliyalashtirish asoslari	245
Imonqulov Nuriddin Qo'shmon o'g'li	
Tijorat banklari biznes ekotizimini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	250
Shoymardonov Orziqul Jo'ra o'g'li	
Majburiy tibbiy sug'urtaning vujudga kelishi va o'ziga xos xususiyatlari.....	256
Kenjayev Soxib Sayfiyevich	
O'zbekiston Respublikasida zamonaviy soliq ma'murchiligini joriy etish orqali budjet-soliq siyosati	
samaradorligini yanada oshirish.....	260
Yuldasheva Shaxnoza Xojiakbar qizi	
Jahon iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida derivativlar bozorining roli	266
Shokirov Mirkamol Mirolim o'g'li	
Boshqaruv hisobida mas'uliyat markazlarini tashkil etish masalalari.....	274
Sobirov Otabek Olimjonovich	

Davlat moliyasini boshqarishda moliyaviy nazorat usullaridan samarali foydalanish yo'llari	277
Kultayev Farxod Shavkatovich	
Tijorat banklari foydasi va rentabillik ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillar tahlilini takomillashtirish	281
Normo'minov Temurbek Sheraliyevich	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari aktivlar sifatini oshirish yo'llari	284
To'ychiyev Otabek Shamshiyevich	
Venchur kapitalining mohiyati va O'zbekistonda venchur tizimini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	288
Tadjibayeva Nigora Gulomjonovna	
Innovatsiyalar: zamonaviy iqtisodiyot uchun innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash zarurati.....	293
Malikova Dilrabo Muminovna, Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li	
Budjet daromadlarining shakllanishida egri soliqlarning ta'sirini ko'p omilli ekonometrik modellashtrishda tahlil qilish.....	297
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirish yo'llari	302
Abdullayev Boburjon Akbaraliyevich	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	306
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	310
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	314
O. U. Shomurodov, A. A. Suyarov, Z. U. Uroqov, J. S. Urazov, A. T. Ablahatov	
Ways to Use the Experience of Foreign Countries in Creating a Beneficial Business Environment for Entrepreneurship And Improving Taxation	319
Mukhlisa Ikramova	
Aholi turmush darajasini oshirishda moliyaviy savodxonlikning o'rni va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri	325
Yusupov Muhammadali Soxib o'g'li, J.D. Xojiyev	
Temir yo'l sanoat korxonalarida ijtimoiy-mehnat munosabatlarini boshqarish bo'yicha xorijiy tajriba.....	329
Kadirova Sharofat Amonovna	
Механизм внедрения аутсорсинговой деятельности в АО “Ўзтемирйўлийўловчи”	332
Н. Э. Кахорова	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish investitsiyalarni jalb qilishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	337
Sharipov Bobur Anvar o'g'li	
“STEKLOPLASTIK” MJCHning bozordagi strategik holatini tahlil qilish	342
Musyeva Shoira Azimovna	
Agrar sektorda ekologik toza mahsulotlarni ishlab chiqarishning nazariy masalalari	348
M. Sh. Nazarova, Z. S. Kazakova	
Methodological Foundations of Bank Lending and Classification of Factors Affecting the Features of Obtaining Loans.....	353
Raxmanova Laylo bahodirovna, A. Karimova	
Agrosanoat klasterlarda tovar-moddiy zaxiralar samaradorligini KPI orqali baholash uslubiyati.....	357
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	
Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari.....	362
Salamov Ibrohim, Nazarova Maryam Sharifovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich, Kudratov Rizo Turdibayevich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xamdanova Nasiba Ablakulovna, Xudayberdiyeva Ma'rifat Umarovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar strategiyasi tahlilining o'ziga xos xususiyatlari	369
Tursunova Shaxnoza Farxod qizi	
Процессы цифровизации АО “Hududgazta'minot”	373
Хусанов Кахрамон Нишонович	
O'zbekistonda aholi turmush darajasini oshirish yo'llari.....	378
Abdullayeva Madina Kamilovna, Eldorbekov G'ofurbek Iskandarbek o'g'li	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik subyektlari uchun kredit tizimini takomillashtirish mexanizmi.....	381
Bobayev Isroiljon Abdinabiyeich	
Mamlakatga jalb qilingan xorijiy kapitalning tovarlar va xizmatlar importi salohiyatiga ta'sirini ekonometrik modellar bilan baholash.....	386
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li	

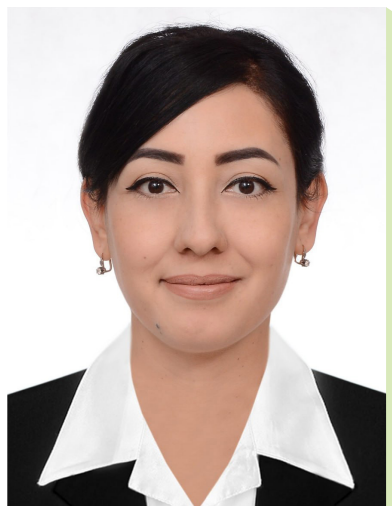
O'zbekistonda bank xizmatlari raqobatbardoshligini baholash mazmuni va o'ziga xos xususiyatlari.....	394
Sh. Madraimov	
Kapital bozorida sug'urta kompaniyalar institutsional investor sifatida	397
Xasanova Lola Mamasharifovna	
Yangi O'zbekiston strategiyasida institutsional islohotlarni yanada chuqurlashtirish va ko'p funksiyali raqamlashtirishning ilmiy asoslari	400
B. B. Berkinov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari orqali jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish mexanizmlari.....	409
G'afurov Umidjon Bahodir o'g'li	
Rivojlangan mamlakatlarda keksa fuqarolarning bandligini oshirish kam ta'minlangan aholi qatlamini qo'llab-quvvatlash usuli sifatida (Yaponiya tajribasi misolida).....	413
Karimov Bekzodjon Ilxomovich	
Tashqi savdoni oshirishda boj-tarif siyosatini takomillashtirish mexanizmlari	420
Pardayev Ilhomjon G'ulomjon o'g'li	
Финансы или корпоративные финансы	426
Уринов Бобур Насиллоевич	
In Ensuring Economic Development in the Country Green Economy and its Features	432
Akhunova Shakhistakhon Nomonjanovna, Abdusattorova Mokhirabonu Abdugoppor kizi	
Tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari	437
Jo'rayev O'ktam Panji o'g'li	
Сокращение уровня бедности в Узбекистане.....	443
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
Paxtachilik sohasida ishlab chiqarish jarayonlari samaradorligini oshirishning innovatsion yechimlari va uning foydaga ta'sirini baholash	448
S. B. Inoyatov	
Tijorat banklarida muammoli kreditlar bilan ishlash amaliyotidagi muammolar va ularni barataraf etish yo'llari	453
Maxmudov Rahimjon Hamid o'g'li	
Mahalliy budjet daromadlarining nazariy va ilmiy asoslari	460
O'lokulova Feruza Mansurovna	
Kambag'allikni qisqartirish – aholi turmush farovonligini ta'minlashning muhim omili	463
Usmanov Baxodir Baxtiyorovich	
Raqamli marketingni rivojlantirish zaruriyati	469
Xalmuxamedova Zebaxon Babaxanovna	
Tijorat banklari o'rtasidagi raqobatni rivojlantirish orqali fond bozorida aksiyalar narxini barqarorligini ta'minlash istiqbollari	473
M. Yuldosheva	
Konchilik sanoati korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish mexanizmlarining ilmiy-nazariy asoslari	480
Kurbanova Mehriniso Nematjanovna	
O'zbekistonda banklar moliyaviy xizmatlari va ular sifatining amaldagi holati tahlili	487
Mirzayev Mirza Abdullayevich	
Oliy ta'lim muassasalarining iqtisodiy samaradorlikning raqobatbardoshligini institutsional tahlil qilish mexanizmi.....	492
Saydullayeva Saodat Abdumajidovna	
Integrasiya sharoitida to'qimachilik sanoatining rivojlanishi	499
Ziyayeva Muhtasar Mansurdjanovna	
Auditorlik tekshiruvini tashkil etish va o'tkazish jarayonlarini takomillashtirish	503
Karamatova Noiba Husnitdinovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	510
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Экономическое сознание и экономическое мышление: теоретический анализ.....	517
Пардаев Мамаюнус Каршибаевич, Мухаммедов Мурод Мухаммедович	
O'zbekiston respublikasi tijorat banklari tomonidan qurilish korxonalarini kreditlashni takomillashtirish yo'llari	522
Sultanov Baxram Begdullayevich	

Роль искусственного интеллекта в современных технологиях медиаобразования в высших учебных заведениях.....	526
Самигова Гуландом Абдужаббаровна	
Talabalarga moliyaviy yordam dasturlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri	534
Mirzayeva Muhlisa Ubaydullo qizi	
Mintaqaviy investitsion jozibadorlik va investitsion siyosat: nazariy talqin	539
Muminov Akmal Tulkunovich	
Mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotida oliy ta'lim tizimining ta'siri	543
Nasimov Adiz Azamat o'g'li, Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Axrorov Zarif Oripovich	
Respublikada fermer xo'jaliklarga xizmat ko'rsatishni rivojlantirish va agroxizmatlar bozorini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari	548
Shukurov Ilxom Safarboyevich	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari	555
Umarova Moxigul Maxmayunus qizi	
Dehqonchilikni innovatsion asosda rivojlantirishning xorijiy tajribasi	560
Yuldashev G'iyos Turabekovich	
Tijorat bank xizmat turlarini islomiy bank xizmatlari orqali rivojlantirish istiqbollari	564
Bayjanova Gozsal Sarsengaliyevna	
Qishloq xo'jaligi mahsulotini baholash va hisobga olishning uslubiy jihatlarini takomillashtirish	570
Boltayev Abror Sayitmuradovich	
Секреты интересного урока в начальной школе	577
Гараева Олеся Владимировна	
Iqtisodiyotni barqaror rivojlanishda yashil iqtisodiyotning o'rni	580
Ibragimova Gulchehra Toxirovna	
Mahsulot va xizmatlarni raqamli transformatsiyasini amalga oshirish algoritmi	584
Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, Bobojonov Azizjon Babaxanovich, Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
O'zbekiston Respublikasining soliq tizimi mamlakatda yashirin iqtisodiyot ulushini qisqartirish vositasi sifatida	591
Nabiyev Feruz Nurmurodovich	

INNOVATSIYALAR: ZAMONAVIY IQTISODIYOT UCHUN INNOVATSION FAOLIYATNI QO'LLAB- QUVVATLASH ZARURATI

Malikova Dilrabo Muminovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Investitsiya va innovatsiyalar" kafedrası dotsenti v.b.

Tursunov Jahongir Ulug'bek o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, talaba

Annotatsiya: Bugungi axborot asrida dunyodagi barcha yangiliklar juda tez tarqalayotganligi sababli har bir davlat uchun ma'lum bir yangiliklar uning iqtisodiyoti uchun muhim sanaladi. Innovatsiyalar esa iqtisodiyotning rivojlanishi uchun muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Bu maqolada esa innovatsiyalarning davlat uchun qanchalik muhimligi, innovatsion faoliyatni yanada rivojlantirish yo'llari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, tadbirkorlik, ijodkorlik, texnologik yutuqlar, startaplar, muammo, yechimlar, iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, samaradorlik, hamkorlik.

Abstract: In today's information age, since all innovations in the world spread very quickly, certain innovations for each country are considered important for its economy. Innovation is one of the significant areas of economic development. The paper presents how important innovation is for the state, and ways to further develop innovation activities.

Key words: innovation, entrepreneurship, creativity, technological advances, startups, problems, solutions, economics, economic growth, efficiency, cooperation.

Аннотация: В сегодняшний информационный век, поскольку все новшества в мире распространяются очень быстро, определенные новшества для каждой страны считаются важными для ее экономики. Инновации являются одним из значимых направлений развития экономики. В данной статье представлено, насколько важны инновации для государства, и пути дальнейшего развития инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновации, предпринимательство, креативность, технологические достижения, стартапы, проблемы, решения, экономика, экономический рост, эффективность, сотрудничество.

KIRISH

Dunyodagi biror bir davlat yo'qki, xalqi farovon turmush tarzini kechirishini xohlamaydigan. Chunki har bir davlat, ma'lum bir manfaatlarni qondirish uchun paydo bo'lib, millatning muhim bo'lgan din erkinligi, til erkinligi, madhiya, bayroq va eng asosiysi hech kimdan kam bo'lmagan mustaqil ehtiyojlarini qondirish uchun yaralgandir. Bu esa, davlat uchun juda ko'p ma'suliyatlarni keltirib chiqaradi. Bu ma'suliyatlarning bajarilishi esa moliya bilan bog'liq bo'lib, u moliyalashtirishning qanchalik to'g'ri yo'naltirilganligi bilan o'z natijasini ko'rsatadi. Innovatsiyalar esa bu moliyalashtirishdan keladigan samaradorlik darajasini oshiradi. Xo'sh innovatsiyalar o'zi nima va nima uchun ular iqtisodiyot uchun zarur?

ADABIYOTLAR SHARHI

“Innovatsiya” tushunchasi o‘zining yangi hayotini “innovatsion kombinatsiyalar”ni tahlil qilish, iqtisodiy tizimlarning rivojlanishidagi o‘zgarishlar natijasida XX-asrning boshida avstriyalik va amerikalik iqtisodchi Y.Shumpeterning ilmiy ishlarida boshlagan. Shumpeter 1900-yillarda iqtisodda ushbu terminni ilmiy qo‘llashga kiritgan dastlabki olimlardan edi.

Innovatsiya – bozorda talab qilinadigan jarayonlar samaradorligini oshirish va (yoki) mahsulot sifatini yaxshilashni ta‘minlaydigan joriy etilayotgan yangilik. Shu bilan birga, uni amalga oshirish uchun innovatsiya hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy ehtiyojlarga javob berishi kerak. Innovatsiyalarga misol qilib bozorga yangi iste‘mol xossalariga ega bo‘lgan mahsulot (tovar va xizmatlar) ni olib kirish yoki muayyan mahsulotni ishlab chiqarish samaradorligini oshirishni keltirish mumkin.

Innovatsiya – fuqarolik muomalasiga kiritilgan yoki shaxsiy ehtiyojlar uchun foydalaniladigan, qo‘llanilishi amaliyotda katta ijtimoiy-iqtisodiy samaraga erishishni ta‘minlaydigan yangi ishlanma.

Innovatsiya – foydalanish uchun kiritilgan yangi yoki sezilarli darajada yaxshilangan mahsulot (tovar, xizmat) yoki jarayon, sotuvlarning yangicha uslubi yoki ish amaliyotidagi, ish o‘rinlarini tashkil etishdagi va tashqi aloqalarni o‘rnatishdagi yangi tashkiliy uslub hisoblanadi.

I.Abdurahmonovning fikriga ko‘ra, “Ilm mablag‘ga aylansa, ana shu innovatsiya” deb ta‘riflaydi.

I.Stepanovanning fikriga ko‘ra, “innovatsiya” tushunchasi ilmiy-texnika salohiyatini real, yangi mahsulot va texnologiyalarni yuzaga chiqaradigan jarayon sifatida talqin etiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada mamlakatimizda innovatsion faoliyatni jadal sur‘atlar bilan rivojlantirishga doir takliflarni shakllantirishga asosiy e‘tibor qaratilgan. Ishda innovatsiya tushunchasining nazariy asoslari, qiyosiy yondashuvlar umumshtirilgan holda o‘rganilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

So‘nggi yillarda jahon iqtisodiy tizimi texnologik taraqqiyot, iste‘molchilar talablarining o‘zgarishi va geosiyosiy siljishlar ta‘sirida misli ko‘rilmagan o‘zgarishlarga guvoh bo‘ldi. Ushbu jarayonlar fonida davlat sektorida innovatsiyalar uchun talab kuchayib bormoqda. Biroq joriy amaliyotni tanqidiy o‘rganish innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarida jiddiy bo‘shliq mavjudligini ko‘rsatadi, bu esa innovatsion amaliyotlarni davlat iqtisodiy tuzilmalariga optimal integratsiyalashuviga to‘sqinlik qiladi.

Ko‘pgina davlatlar texnologik taraqqiyotning dinamik tabiati va global iqtisodiy o‘zgarishlarni bartaraf eta olmaydigan eskirgan siyosat bilan kurashmoqda. Natijada, davlat sektori ko‘pincha innovatsion yechimlarni qabul qilish va ulardan foydalanishda ortda qolib, samarasizlikka, nomaqbul davlat xizmatlariga va iqtisodiy o‘shish imkoniyatlarini boy berib qo‘ymoqda.

Bundan tashqari, davlat sektorida tadqiqot va ishlanmalar uchun resurslarni taqsimlash va ulardan foydalanish suboptimalligicha qolmoqda. Mustahkam moliyalashtirish mexanizmlari va strategik sarmoyalarning yo‘qligi innovatsion tashabbuslarni ishlab chiqish va amalga oshirishga to‘sqinlik qilmoqda. Bu nafaqat iqtisodiy o‘shish potensialini cheklaydi, balki davlat sektorining paydo bo‘layotgan ijtimoiy muammolarni samarali hal qilish imkoniyatlarini ham pasaytiradi.

Qolaversa, turli manfaatdor tomonlar – davlat idoralari, xususiy korxonalar, ilmiy muassasalar va fuqarolik jamiyati o‘rtasidagi hamkorlik ko‘pincha tarqoq. Muvofiqlashtirilgan sa‘y-harakatlar va tarmoqlararo hamkorlikning yo‘qligi jamiyat manfaati uchun innovatsiyalarning to‘liq salohiyatidan foydalanishning jamoaviy qobiliyatiga to‘sqinlik qiladi. Ushbu parchalanish davlat iqtisodiyotida yaxlit va inklyuziv innovatsion ekotizimni yaratish muammosini yanada kuchaytiradi.

Ushbu muammolarni hisobga olgan holda, innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlashning davlat iqtisodiyotidagi rolini chuqur o‘rganish zarurati tug‘iladi. Ushbu bo‘shliqlarni aniqlash va bartaraf etish orqali siyosatchilar, tadqiqotchilar va amaliyotchilar nafaqat davlat sektorida innovatsiyalarni yaxshilash, balki barqaror iqtisodiy rivojlanish va jamiyat farovonligini oshirishga hissa qo‘shadigan strategiyalarni ishlab chiqish uchun hamkorlikda ishlashi mumkin.

Allbatta, maqsad ma‘lum bir yo‘nalishni o‘z ichiga olishi mumkin, ammo, maqsadga eltadigan yo‘llar ko‘p bo‘ladi shuning uchun ularni ma‘lum bir yo‘llarga bo‘lish orqali ko‘proq muammolarni hal qilish imkoniyati ham vujudga keladi.

■ Innovatsiyaga doir muammolarni yechish:

Birinchidan, Davlat sektorida innovatsiyalarni ta‘minlovchi siyosatning nozik tomonlarini aniqlash. Ikkinchidan, Dunyoning turli burchaklaridan olingan tarixiy va zamonaviy innovatsion modellarning samara-

dorligini aniqlash. Uchinchidan, Davlat iqtisodiyotida samarali innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash mozaikasini tashkil etuvchi elementlar, strategiyalar va muvaffaqiyatlar haqida ma'lumot to'plash.

■ **Kundalik boshqaruvga ta'sirini baholash:**

Birinchidan, Innovatsiyalarning davlat sektorida iqtisodiy o'sishga ta'siri darajasini o'lchash. Ikkinchidan, Davlat xizmatlarining kundalik ishlarini samaradorligini baholash va innovatsiyalarning samaradorlikni qanday oshirishini baholash. Uchinchidan, jamiyatdagi innovatsiyalarning kengroq to'liqlariga nur sochib, uning shaxslar va jamoalar farovonligiga ta'sirini o'rganish.

■ **Hamkorlikka e'tibor:**

Birinchidan, davlat va xususiy sheriklar o'rtasidagi munosabatni o'rganish, muvaffaqiyatli davlat-xususiy innovatsion hamkorlik ritmlarini ko'rib chiqish. Ikkinchidan, hukumat, ilmiy birlashmalar va sanoat birlashganda yuzaga keladigan muvofiqlik va muammolarni o'rganish va tarmoqlararo hamkorlikni o'rganish.

Bu aytib o'tilgan yo'llar orqali innovatsiyalar ko'proq sohalarni qamrab olib, uning samarasi esa ko'plab yo'nalishlarda namoyon bo'lishi mumkin.

Maqsadga erishish, ma'lum yo'nalishlarni o'z ichiga olishi mumkin, ammo undagi ma'lum vazifalarni bajarish yo'lida, bir necha muammolarga duch kelish, odatiy hol. Quyida ularning bir nechta ko'rsatib o'tilgan va ular uchun ma'lum bir yechimlar ham taklif qilinadi:

■ **Innovatsiyalarni moliyalashtirishni oshirish:**

Muammo: Ba'zan bizda yangi g'oyalarni moliyalashtirish uchun naqd pul yetishmaydi.

Tavsiya: Innovatsiyalarga ko'proq davlat pullarini investitsiya qilaylik, grantlar ajrataylik va biznesni hamkorlik qilishdan xursand qilish uchun soliq imtiyozlari bilan shartnomani tuzaylik.

■ **Hamkorlikni rivojlantirish:**

Muammo: Hamma o'zining kichik ta'sir doirasidagi vazifalarni bajarishi, qolgan vazifalarni bajarilishini kutishi.

Tavsiya: Hukumat vakillari, akademiklar va biznes vakillari birlasha oladigan innovatsion markazlarni tashkil etish. Bizga ko'proq jamoaviy ish va fikr almashish kerak. Bunda, ta'sir doirasidagi vazifalarni bajargan kishining, qolganlarga ham o'z takliflarini bildirish imkoniyati yaraladi.

■ **Eskirgan qoidalarini yangilash:**

Muammo: Bizning qoidalarimiz biroz eskirgan va ijodkorlikni cheklaydi.

Tavsiya: Vaqtga mos ravishda qoidalarimizni muntazam tekshirib, yangilab tursak, nima deysiz? Keling, ortiqcha qog'ozbozliksiz yangi g'oyalarni sinab ko'rish uchun xavfsiz joylar yarataylik.

■ **Ishchi kuchining imkoniyatlarini kengaytirish:**

Muammo: Texnologiya va fan sohalarida aql bovar qilmaydigan bilimdonlar.

Tavsiya: Odamlar ajoyib narsalarni o'rganishi uchun ta'limga sarmoya kiritaylik. Qolaversa, keling, ta'lim muassasalari va kompaniyalar bilan hamkorlik qilib, odamlar bugun va ertaga kerakli ko'nikmalarga ega bo'lishlariga ishonch hosil qilaylik.

■ **Kichik biznesning porlashiga yordam berish:**

Muammo: Kichik korxonalar o'zlarining ijodiy bilimlarini oshirishlari uchun o'zgina e'tiborga va qo'llab-quvvatlashga muhtoj.

Tavsiya: Faqat ular uchun maxsus dasturlar yaratsak-chi? Keling, ularga murojaat qilishni osonlashtiraylik va ularga yo'l-yo'riq ko'rsatish uchun ba'zi murabbiylarni jalb qilaylik.

■ **Yorqin g'oyalarni himoya qilish:**

Muammo: Odamlar o'zlarining daho g'oyalari o'g'irlanishi mumkinligidan xavotirda.

Tavsiya: Ushbu g'oyalarni himoya qilish uchun qonunlarimizni kuchaytiraylik. Tez va oddiy patentlar va kompaniyalarga o'zlarining ajoyib narsalarni himoya qilishlari uchun o'zgina yordam.

■ **G'oyalarni haqiqatga aylantirish:**

Muammo: Bizda juda ko'p ajoyib g'oyalar bor, lekin ularni haqiqiy hayotga aylantirish biroz qiyin.

Tavsiya: Bu – yovvoyi g'oyalarni ajoyib gadjetlarga aylantirishga yordam beradigan texnologik transfer ofislari. Ajoyib laboratoriya kashfiyotlari bizning javonlarimizda qolishi uchun keling, korxonalar bilan bog'lanaylik.

■ **Innovatsiyalarni ommaviy qilish:**

Muammo: Nima uchun innovatsiyalar katta ahamiyatga ega ekanligini hamma ham tushunavermaydi.

Tavsiya: Hikoya haqida nima deysiz? Keling, innovatsiyalar hayotni qanday o'zgartirishi haqidagi hikoyalarni baham ko'ramiz. Va keling, odamlarni jalb qilaylik – ular bizga yangi g'oyalar haqida qanday fikrda ekanliklarini aytishlarini so'rash kerak.

■ **Ishlayotganini tekshirish:**

Muammo: Bizning innovatsion yordamimiz bu ishni bajarayotganiga ishonchimiz komil bo'lmasligi mumkin.

Tavsiya: Detektiv bo'lish vaqti keldi. Keling, nima ishlayotganini va nima ishlamasligini ko'rib chiqaylik. Barcha ishtirokchilardan fikr-mulohaza oling va ular yaxshiroq ishlashi uchun narsalarni o'zgartiring.

XULOSA

Xulosa shuki, bu takliflarning barchasi ma'lum sohalar uchun juda yuqori samaradorlik olib kelishi mumkin chunki, zamonaviy dunyo uchun kichik bir innovatsiya ham, ma'lum bir muammoni yechishga qaratilgan bo'ladi.

Zamonaviy dunyoda innovatsiyalarning rolini ortiqcha deb baholab bo'lmaydi. Innovatsiyalar ham iqtisodiy, ham ijtimoiy funksiyalarni bajaradi, ijtimoiy hayotning barcha jabhalarini qamrab oladi va shaxsiy masalalarga ta'sir qiladi. Uzoq muddatli istiqbolda innovatsion faoliyatsiz jadal rivojlanish yo'lida iqtisodiy va madaniy o'sishni davom ettirish mumkin emas.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni, O'RQ-30-son, 24.07.2020 y.
2. Степанова И.П. Инновационный менеджмент: курс лекций. – Саратов: ССЭИ им. Г.В. Плеханова", 2014. – 124 с.
3. Namozov, M. (2023). Zamonaviy globallashtirilgan internet davrida "Raqamli korxonalar". Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 2(17), 155–156.
4. Norov A.E. "Innovatsion faoliyat va uning natijalarini tijoratlashtirishning nazariy va uslubiy asoslari. "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" Ilmiy elektron jurnali. № 1, yanvar-fevral, 2020 yil 1/2020.
5. Kleyton M. Kristensen. "Innovatorning dilemmasi: yangi texnologiyalar buyuk firmalarni muvaffaqiyatsizlikka olib keltirganda".
6. Стивен Джонсон: Откуда берутся хорошие идеи. Рождение и судьба инноваций. АСТ, 2014, ISBN: 978-5-17-081521-0
7. Бизнес и инновации / Питер Ф. Друкер; [пер. с англ. и ред. К.С.Головинского]. – Москва [и др.]: Вильямс, 2007. – 423 с.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.